

SMZ

BARAZA LA MITIHANI LA ZANZIBAR

MTIHANI WA KUIINGILIA KIDATO CHA KWANZA

126

HISTORIA

MUDA: SAA 2:00

JUMATATU 02 DISEMBA 2019, MCHANA

MAELEKEZO KWA WATAHINIWA

1. Mtihani huu una sehemu TATU (3) A, B na C.
2. Jibu maswali YOTE kutoka sehemu A na B; na maswali MANNE (4) kutoka sehemu C.
3. Andika nambari yako ya mtihani katika kila ukurasa.
4. Majibu yote yaandikwe katika nafasi zilizowekwa.
5. Majibu yote yaandikwe kwa kalamu ya buluu au nyeusi.
6. Simu za mkononi na vitu visivyoruhusiwa havitakiwi katika chumba cha mtihani.

KWA MATUMIZI YA USAHIHISHAJI TU

NAMBARI YA SWALI	ALAMA	SAINI
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		
10		
11		
JUMLA		

maktaba.tetea.org

TETEA

SEHEMU A: (Alama 20)
Jibu MASWALI YOTE katika sehemu hii

1. Chagua jibu sahihi zaidi kutoka kwa mbadala zilizotolewa na uandike herufi yake kwenye jedwali hapa chini.

i. Huduma bora ya elimu wakati wa ukoloni ilitolewa kwa

- A. Vijana wa Kiafrika
- B. Vijana wa Kiingereza
- C. Vijana wa Wakuu
- D. Vijana wa Asia

Jibu: B. Vijana wa Kiingereza

Sababu: Wakati wa ukoloni, elimu bora ilihifadhiwa kwa watoto au wakoloni wa Kiingereza kwani walionekana kuwa bora na mamlaka za kikoloni. Waafrika walipokea elimu duni iliyolenga kutoa wafanyakazi na wakalimani badala ya viongozi.

ii. Nchi ya Kiafrika iliyopata uhuru wake kupitia majadiliano tu ilikuwa

- A. Tanganyika
- B. Msumbiji
- C. Ghana
- D. Zimbabwe

Jibu: A. Tanganyika

Sababu: Tanganyika ilipata uhuru kwa amani mwaka 1961 kupitia majadiliano ya kikatiba na Uingereza, tofauti na nchi nyingine za Afrika zilizotumia mapigano kama Msumbiji au Zimbabwe.

iii. Mchakato wa kupata chuma kutoka kwenye miamba au udongo ulifanywa kupitia

- A. Kutengeneza chuma na udongo
- B. Kuchoma miamba na udongo kwa kutumia moto
- C. Kuchoma chuma ghafi na udongo kwa kutumia moto
- D. Kutengeneza miamba na udongo

Jibu: B. Kuchoma miamba na udongo kwa kutumia moto

Sababu: Kuchoma (smelting) kunahusisha kuchemsha madini ya chuma kwa moto ili kutoa chuma safi. Njia hii ilitumika na Waafrika wa awali kutengeneza vyombo na silaha za chuma wakati wa Enzi ya Chuma.

iv. Jamii za Tanganyika zilizofanya uzalishaji wa pamoja zilikuwa

- A. Ndorobo na Hadimu
- B. Sandawe na Hadzabe
- C. Hadimu na Hadzabe
- D. Sandawe na Hadimu

Jibu: B. Sandawe na Hadzabe

Sababu: Jamii za Sandawe na Hadzabe katika Tanganyika zilishiriki rasilimali na kufanya kazi pamoja bila umiliki binafsi, ikionyesha mfumo wa uzalishaji wa pamoja.

v. Vita Kuu la Kwanza la Dunia lilipigwa mwaka

- A. 1905 - 1907
- B. 1910 - 1912
- C. 1914 - 1918
- D. 1918 - 1919

Jibu: C. 1914 - 1918

Sababu: Vita Kuu la Kwanza lilianza mwaka 1914 baada ya mauaji ya Archduke Franz Ferdinand na kumalizika mwaka 1918 kwa Ujerumani kukubali kushindwa.

vi. Idadi ya Nchi za Ulaya zilizoshiriki Mkutano wa Berlin ilikuwa

- A. Kumi na tatu
- B. Kumi na nne
- C. Kumi na tano
- D. Kumi na sita

Jibu: B. Kumi na nne

Sababu: Nchi kumi na nne za Ulaya zilishiriki Mkutano wa Berlin 1884–1885, ambapo ziligawa Afrika kuwa koloni bila kuzingatia maslahi ya Waafrika.

vii. Miongoni mwa athari za wageni wa Ulaya Afrika ni

- A. Kutokomea kwa Ukristo
- B. Kutokomea kwa Ubuddha
- C. Kutokomea kwa Wayahudi
- D. Kuenea kwa Ukristo

Jibu: D. Kuenea kwa Ukristo

Sababu: Mamishonari kutoka Ulaya walipeleka Ukristo barani Afrika kama sehemu ya ushawishi wa kikoloni, wakianzisha makanisa, shule, na misheni katika maeneo mbalimbali.

viii. Upepo wa msimu wa kaskazini-mashariki unavuma kutoka Kaskazini hadi

- A. Kaskazini-mashariki
- B. Kaskazini-magharibi
- C. Kusini-magharibi
- D. Kusini-mashariki

Jibu: D. Kusini-mashariki

Sababu: Upepo wa msimu wa kaskazini-mashariki huvuma kutoka kaskazini-mashariki kuelekea pwani ya kusini-mashariki ya Afrika, ukihusiana sana na njia za biashara Bahari ya Hindi.

ix. Kabla ya Mapinduzi ya Zanzibar ya 1964, mashamba ya karafuu na nazi yalimilikiwa na

- A. Waarabu
- B. Wahindi
- C. Wachina
- D. Wazungu

Jibu: A. Waarabu

Sababu: Kabla ya mapinduzi, mashamba mengi ya karafuu na nazi Zanzibar yalimilikiwa na Waarabu waliodhibiti ardhi na wafanyakazi, kwa kutumia Waafrika waliokuwa wanyanyaswa.

x. Uingizaji wa bidhaa kutoka Ulaya ulisababisha

- A. Ukuaji wa biashara ndogo
- B. Maendeleo ya kilimo
- C. Maendeleo ya viwanda vya kikoloni
- D. Maendeleo ya ufugaji wa wanyama

Jibu: B. Maendeleo ya kilimo

Sababu: Kuletwa kwa bidhaa za Ulaya kulichochea upanuzi wa kilimo cha mazao ya biashara kama kahawa, pamba, na sisal kwa ajili ya kuuza nje Ulaya.

2. Andika Kweli ikiwa taarifa ni sahihi au Kwamba ikiwa si sahihi kwenye nafasi iliyotolewa.

i. Mfumo wa vyama vingi Zimbabwe ulikatazwa na Serikali ya Kikoloni. Kweli

Sababu: Wakoloni Zimbabwe walizuia Waafrika kuunda vyama vya siasa ili kudhibiti harakati za uhuru.

ii. Wazungu na Sultani hawakushirikiana katika utawala wa Zanzibar. Kwamba

Sababu: Wazungu na Sultani wa Zanzibar walishirikiana chini ya mfumo wa protectorate ambapo Sultani alikuwa wa alama tu, na Uingereza ilidhibiti mamlaka yote.

iii. Waafrika walipatiwa ardhi ya rutuba kwa shughuli za kilimo wakati wa ukoloni. Kwamba Sababu: Ardhi nzuri ilichukuliwa na Wazungu kwa mashamba, na Waafrika walibaki na udongo duni katika hifadhi.

iv. Kampuni ya German East Africa iliongozwa na Karl Peters. Kweli Sababu: Karl Peters aliunda na kuongoza Kampuni ya German East Africa, iliyosimamia sehemu za Tanganyika kabla ya ukoloni rasmi.

v. Dhahabu na pembe za ndovu ziliingizwa kutoka Asia. Kwamba Sababu: Dhahabu na pembe za ndovu zilitolewa kutoka Afrika kwenda Asia na Ulaya, si kuingizwa.

vi. Samora Machel alikuwa mfanyabiashara aliyeingia Afrika. Kwamba Sababu: Samora Machel alikuwa mpiganaji wa uhuru na rais wa kwanza wa Msumbiji, si mfanyabiashara.

vii. Ndoa mchanganyiko na uhamiaji vilisababisha kuenea kwa teknolojia ya chuma Afrika Mashariki. Kweli Sababu: Mwendo wa watu na ndoa mchanganyiko uliwezesha kubadilishana ujuzi, ukisababisha kuenea kwa teknolojia ya chuma.

viii. Hemed bin Mohamed (Tippu Tipu) alihusika katika biashara ya madini. Kwamba Sababu: Tippu Tipu alihusika katika biashara ya watumwa na pembe za ndovu, si madini.

ix. Wageni wa Ulaya walichangia ukuaji wa lugha ya Kiswahili pwani ya Afrika Mashariki. Kwamba Sababu: Kiswahili kilienea kutokana na mwingiliano kati ya Waafrika na Waarabu, si Wazungu.

x. Moja ya faida za Muungano wa Zanzibar na Tanganyika ni elimu bure. Kweli Sababu: Baada ya Muungano mwaka 1964, serikali ya Tanzania ilipanua elimu bure na ya kila mtu kama lengo la kitaifa.

3. Linganisha miaka katika Orodha A na matukio muhimu katika Orodha B. Andika herufi sahihi kwenye jedwali.

Orodha A

- i. 1938
- ii. 1961
- iii. 1964
- iv. 1980
- v. 1992

Orodha B

- a. Kifo cha Mwalimu J. K. Nyerere
- b. Kurejeshwa kwa mfumo wa vyama vingi Tanzania
- c. Uhuru wa Zimbabwe
- d. Vita vya Majimaji
- e. Basukuma Union
- f. Mapinduzi ya Zanzibar
- g. Kuanzishwa kwa biashara ya watumwa
- h. Uhuru wa Tanganyika

Majibu

- i. e. Basukuma Union
- ii. h. Uhuru wa Tanganyika
- iii. f. Mapinduzi ya Zanzibar

iv. c. Uhuru wa Zimbabwe

v. b. Kurejeshwa kwa mfumo wa vyama vingi Tanzania

Sababu:

Mwaka 1938, Basukuma Union ilianzishwa Tanganyika kama moja ya harakati za awali za ushirikiano wa Kiafrika.

Mwaka 1961, Tanganyika ilipata uhuru kwa amani kutoka utawala wa kikoloni wa Kiingereza chini ya Julius K. Nyerere.

Mwaka 1964, Mapinduzi ya Zanzibar yalitokea, yakileta ku

angushwa kwa serikali iliyodhibitiwa na Waarabu na baadaye kuunganishwa na Tanganyika.

Mwaka 1980, Zimbabwe ilipata uhuru kutoka utawala wa kikoloni wa Kiingereza chini ya uongozi wa Robert Mugabe.

Mwaka 1992, Tanzania ilirejesha mfumo wa vyama vingi, ikimaliza utawala wa chama kimoja CCM kilichokuwa tangu 1965.

4. Jaza nafasi zilizoachwa wazi kwa kutumia maneno sahihi yaliyotolewa (Gombani, Kaskazini, Wachunguzi, Bagamoyo, Amani, Jumbe, Mamishonari, Kusini).

a) Msikiti wa Kizimkazi ulikuwa wa kwanza kujengwa Kusini mwa kisiwa cha Unguja.

Sababu: Msikiti wa kale wa Kizimkazi, uliojengwa karibia karne ya 12, upo kusini mwa Unguja na ni moja ya alama za kale za Kiislamu Afrika Mashariki.

b) Viwanja vya michezo vya Amani na Gombani vilijengwa baada ya Mapinduzi ya Zanzibar ya 1964.

Sababu: Baada ya mapinduzi, serikali ilikuza michezo na shughuli za jamii kwa kujenga viwanja vipya kama Amani Unguja na Gombani Pemba.

c) Wawakilishi wa kwanza wa ukoloni kufika Afrika walikuwa Wachunguzi.

Sababu: Wachunguzi wa Ulaya walifika kwanza kugundua njia na rasilimali, wakifungua njia kwa mamishonari na wakoloni baadaye.

d) Mabaki ya Kaole yako Bagamoyo Tanzania.

Sababu: Mabaki ya Kaole, yaliyopatikana karibu na Bagamoyo pwani, ni mabaki ya makazi ya Kiislamu ya kale yanayoonyesha biashara za awali na ushawishi wa Waarabu.

e) Kiongozi wa jiji au mtaa aliyekubalika na wengi aliitwa Jumbe.

Sababu: Jumbe alikuwa kiongozi aliyeheshimiwa wa mtaa au kijiji, akisaidia kudumisha utaratibu na kutatua migogoro.

5. Jibu maswali yafuatayo kwa ufupi.

a) Taja maeneo mawili (2) ambapo watumwa kutoka Afrika walipelekwa.

i) Amerika

ii) Nchi za Kiarabu

Sababu: Wakati wa biashara ya watumwa, mamilioni ya Waafrika walipelekwa kuvuka Bahari ya Atlantiki kwenda Amerika na kupitia Bahari ya Hindi kwenda Arabia kwa kazi za mashamba na nyumba.

b) Toa tofauti moja (1) kati ya ukoloni na mfumo wa kibepari.

Jibu: Ukoloni unahusisha udhibiti wa kisiasa na unyonyaji wa nchi moja na nyingine, wakati kibepari ni mfumo wa uchumi unaotegemea umiliki binafsi na kutengeneza faida.

Sababu: Ukoloni unalenga kutawala na kutoa rasilimali kwa nguvu za kisiasa, kibepari linaangazia biashara na uzalishaji chini ya biashara binafsi ndani ya taifa.

c) Taja makabila mawili (2) yaliyochangia na Ujerumani kupigana na kabila la Hehe.

i) Sangu

ii) Bena

Sababu: Wakati wa upinzani wa Hehe unaoongozwa na Kiongozi Mkwawa, makabila ya Sangu na Bena yalishirikiana na Wajerumani, wakitoa taarifa na msaada wa kijeshi dhidi ya wapiganaji wa Hehe.

d) Chambua vigezo viwili (2) vya msingi ambavyo raia wa Tanganyika walipaswa kuwa navyo katika uchaguzi wa Agosti 1960.

i) Mtu lazima awe raia wa Tanganyika mwenye umri wa miaka 21 au zaidi. Hii ilihakikisha watu wazima wenye ukomavu wakiweza kushiriki katika mchakato wa kidemokrasia.

ii) Mtu lazima awe na akili timamu na asikamatwe. Hii ilihakikisha uwakilishi wa haki na uwajibikaji katika mfumo wa uchaguzi.

Sababu: Masharti haya yalilenga kuhakikisha kuwa wapiga kura walikuwa watu wenye uwajibikaji na uwezo wa kufanya maamuzi sahihi kabla ya uhuru wa Tanganyika.

e) Andika majina marefu ya vifupi vifuatavyo.

i) ZRB – Bodi ya Mapato Zanzibar

Sababu: Hii ni taasisi ya serikali inayohusika na ukusanyaji na usimamizi wa mapato ya kodi Zanzibar.

ii) TAZARA – Mamlaka ya Reli Tanzania-Zambia

Sababu: Hii ni shirika la reli la pamoja kati ya Tanzania na Zambia linalosimamia mstari wa reli kutoka Dar es Salaam hadi Kapiri Mposhi, likirahisisha biashara na usafirishaji kati ya nchi hizi mbili.

6. Taja malengo manne (4) ya mapambano ya awali kwa uhuru Tanganyika.

i) Moja ya malengo makuu ya mapambano ya awali Tanganyika ilikuwa kumaliza utawala wa kikoloni na kupata uhuru wa kisiasa. Waafrika walitaka kuwa na serikali na viongozi wao badala ya kutawaliwa na wageni.

ii) Lengo jingine lilikuwa kupigana dhidi ya ubaguzi wa rangi na ukosefu wa usawa wa kijamii. Waafrika walidai haki sawa katika elimu, ajira, na huduma za kijamii zilizohifadhiwa kwa Wazungu na Waasia.

iii) Harakati pia zililenga kurudisha ardhi na rasilimali zilizochukuliwa na wakoloni. Waafrika wengi walipoteza ardhi yenye rutuba kwa Wazungu, na mapambano yalilenga kurejesha umiliki na heshima kwa wenyeji.

iv) Mapambano ya awali yalilenga kukuza mshikamano wa kitaifa na ushirikiano miongoni mwa W Tanganyika. Viongozi kama Julius Nyerere walihimiza watu kutoka makabila na dini tofauti kuungana chini ya utambulisho wa kitaifa kufanikisha uhuru kwa amani.

7. Eleza kwa ufupi umuhimu manne (4) wa kutumia vyombo vya chuma wakati wa Enzi ya Chuma.

i) Matumizi ya vyombo vya chuma yaliimarisha uzalishaji wa kilimo. Kwa vyombo imara na vyenye makali kama panga na korongo, watu waliweza kulima ardhi kubwa na kuzalisha chakula zaidi, hali iliyosababisha ukuaji wa idadi ya watu.

ii) Vyombo vya chuma vilifanya uwindaji na ulinzi kuwa bora. Silaha kama mkuki, upanga na mishale vilikuwa imara na vya kudumu zaidi kuliko vilivyoitwa kwa jiwe au mbao, kuruhusu jamii kujilinda na kuwinda kwa ufanisi.

iii) Teknolojia ya chuma ilichochea biashara na utaalumu. Wanaume wa chuma walitengeneza vyombo na silaha ambavyo vilibadilishwa na jamii jirani kwa chakula, mifugo au bidhaa nyingine, na kuimarisha uchumi.

iv) Matumizi ya vyombo vya chuma pia yaliwezesha maendeleo ya makazi ya kudumu. Watu waliweza kukata misitu kwa urahisi na kujenga nyumba imara, ikichangia kuanzishwa kwa vijiji na miji yenye mpangilio.

8. Tambua mabadiliko manne (4) yaliyojitokeza katika sekta ya afya Afrika baada ya uhuru.
 - i) Baada ya uhuru, serikali nyingi za Afrika zilianzisha hospitali na vituo vya afya zaidi katika maeneo ya mijini na vijijini ili kutoa huduma bora za matibabu.
 - ii) Kulikuwa na ongezeko la mafunzo kwa madaktari wa ndani, wauguzi, na wataalamu wengine wa afya. Hii ilipunguza utegemezi kwa wafanyakazi wa kigeni na kuboresha huduma za afya.
 - iii) Serikali zilizindua kampeni za kupambana na magonjwa kama malaria, kifua kikuu, na kolera kupitia chanjo, usafi, na elimu kwa umma.
 - iv) Huduma za afya zilipatikana kwa bei nafuu na kwa urahisi kwa maskini kupitia ruzuku za serikali na programu za afya za umma, zikichukua nafasi ya mifumo ya kikoloni yenye gharama kubwa.
9. Eleza athari chanya tano (5) zilizotolewa na Waasia Zanzibar.
 - i) Waasia walileta shughuli mbalimbali za biashara ambazo zilikuza uchumi wa Zanzibar. Waliunda maduka, rejareja na biashara ya kuuza nje iliyounganisha Zanzibar na masoko ya kimataifa.
 - ii) Waliisaidia maendeleo ya miundombinu, kama barabara na majengo, hasa katika Stone Town na maeneo mengine ya biashara ambapo waliwekeza kwenye vituo vya biashara na majengo ya makazi.
 - iii) Waasia walileta ujuzi mpya wa kilimo na viwanda, ikiwemo usindikaji wa viungo, utengenezaji wa nguo, na ufundi wa mbao, jambo lililobadilisha viwanda vya ndani.
 - iv) Waliwapa wananchi wa ndani ajira katika biashara zao, ikisaidia kuboresha viwango vya maisha na ushiriki wa kiuchumi wa Wazanzibari.
 - v) Waasia pia walichangia elimu kwa kuanzisha shule na kusaidia huduma za kijamii zilizofaisha jamii za Kiasia na Kiafrika Zanzibar.
10. Andika maelekezo manne (4) aliyoyapokea Gavana kutoka kwa serikali ya kikoloni.
 - i) Gavana alielekezwa kudumisha amani na utaratibu ndani ya koloni. Hii ilijumuisha kudhibiti harakati za upinzani na kuhakikisha uaminifu kwa utawala wa kikoloni.
 - ii) Serikali ya kikoloni ilimuamuru gavana ukusanye kodi kutoka kwa Waafrika na kuhakikisha mapato yatumika kusaidia utawala wa kikoloni na miradi ya maendeleo.
 - iii) Gavana alihimizwa kukuza uzalishaji wa mazao ya biashara kama sisal, pamba, na kahawa, yaliyoisaidia uchumi wa kikoloni kupitia mauzo ya nje.
 - iv) Miongozo mingine ilikuwa kulinda maslahi ya wakoloni na wafanyabiashara wa Ulaya kwa kuwapa ardhi na fursa za biashara huku ikipunguza ushindani wa kiuchumi wa Waafrika.
11. Eleza makubaliano manne (4) yaliyofikiwa namataifa ya kibeberu baada ya Mkutano wa Berlin wa mwaka 1884 - 1885.
 - i) Nchi za kibepari zilikubaliana kugawa Afrika kwa amani kati yao ili kuepuka migongano Ulaya. Kila nguvu ya Ulaya ilipewa eneo maalumu la kudhibiti na kunufaika.
 - ii) Walikubaliana kuwa nguvu yoyote iliyoshika eneo la pwani pia itakuwa na haki ya kudhibiti maeneo ya ndani yanayounganisha na pwani hiyo. Hii ilihamasisha ukoloni haraka ndani ya bara.
 - iii) Nchi hizo ziliamua kuwa zitaarifu kila moja kabla ya kuchukua eneo lolote jipya Afrika. Kanuni hii ili kupunguza migongano na kuhakikisha kutambuliwa kwa madai ya kikoloni.
 - iv) Pia walikubaliana kutokomeza biashara ya watumwa na kuhimiza usafirishaji huru kwenye mito mikubwa ya Afrika kama Congo na Niger. Hii ilitolewa kama hatua ya kibinadamu lakini hasa ili kurahisisha biashara ya kikoloni.